

20/21 међународно архивистичко саветовање „Стандардизација у архивима” и „Управљање подацима у архивском окружењу”, Нови Сад, 24–25. јун 2021

У организацији Архивистичког друштва Војводине и Архива Војводине одржано је 24–25 јуна 2021. године у хотелу *Парк* у Новом Саду 20/21 међународно архивистичко саветовање на тему: „Стандардизација у архивима” и „Управљање подацима у архивском окружењу”. Током саветовања презентовано је двадесет радова и представљена је књига др Љубинке Шкодрић *Жена у окупираној Србији*.

Прва тема: „Стандардизација у архивима”

Мр Владимир Иванишевић из Архива Војводине у свом раду „ISDF – Међународни стандард за описивање функција и могућности његове примене у архивима у Србији” изнео је приказ међународног стандарда ISDF, који је усвојио Међународни архивски савет у Куала Лумпуру јула 2008. ISDF стандард пружа смернице за опис функција и њихових даљих подела – пот-функција, пословних процеса активности, задатака и трансакција. У раду се наводе елементи архивске праксе у Србији који указују на сличност са описима функција и њених подела изнетих у ISDF стандарду. Изнети су предлози за имплементацију SDF стандарда у архивима у Републици Србији.

Светлана Перовић Ивовић, конзерватор саветник у Архиву Југославије, у раду „Стратегија заштите и стандарди превентивне и физичке заштите писане културне баштине на међународном и националном нивоу” истиче да стратегија очувања културног наслеђа једне земље умногоме зависи од примене одговарајућих мера заштите. Те мере су дате у важећим препорукама и стандардима, који омогућавају конзерваторима да уоче и правовремено предузму мере дијагностике и утврђивања стања предмета, одаберу постојеће материјале и опрему за рад. Израда и примена стандарда представља предуслов и полазну тачку за адекватну куративну и превентивну заштиту. Са циљем да се успешно спроведе конзервација и очува значајан архивски и библиотечки материјал, последњих деценија уложен је велики напор на планирању стандарда, препорука и политике заштите на међународном и националном нивоу. СЕН (Европски комитет за стандардизацију) одговоран је за планирање, развој и усвајање европских стандарда.

Милена Поповић Субић, архивски саветник у Архиву Војводине, имала је рад на тему „Стваралац архивске грађе”, где је указала на правна лица, органе и организације, физичка лица и породице као на ствараоце архивске грађе. Елементи за опис односе се на назив, период деловања и датуме постојања, историјат, место, правни статус, функције занимања и делатности. Ово су елементи за опис стваралаца архивске грађе у складу са међународним стандардом ISAAR.

Аутори рада „Стандардизација сигнатуре у архивима у Србији” су Слободанка Цветковић, виши архивист у Историјском архиву Пожаревац, и Милорад Јовановић, архивски саветник у Историјском архиву „Средње Поморавље” Јагодина. Аутори су мишљења да је сигнатура основно средство обраде докумената, предмета, фонда, то је „ потпис” или ознака коју сваки сређен и обрађен документ треба да добије у архиву. У раду су анализирана стручна упутства и литература о сигнатурама, различити модели и усклађеност са међународним стандардима. Дата је дефиниција и приказана актуелна пракса. Размотрена је улога сигнатуре у дигиталном окружењу и за дигитализовану грађу.

Љиљана Дожић из Архива Војводине ауторка је рада „Стандардизација рада у архивима у Србији – примена јединственог Архивског информационог система [АРХИС] у Архиву Војводине”. У овом раду је указано на појаву јединственог Архивског информационог система (АРХИС) 2018. године, који дигитално интегриса архиве из архивске мреже у Србији, стварајући јединствену базу података о архивској грађи у архивима на територији целе државе. Кроз анализу примене АРХИС-а у Архиву Војводине, ауторка се бави питањима стандардизације и уједначавања рада у архивима у Србији, као и једним од основних предуслова за примену АРХИС-а – сређеношћу архивске грађе.

Владан Вуклиш из Архива Републике Српске у свом раду „Од папирног до дигиталног и назад: Софтверска обрада и перспективе промјена у сређивању архивске грађе” указао је на појаву међународних стандарда за опис архивске грађе, правних и физичких лица, институција и функција, уз појаву кодног језика за архивски опис EAD, као основе за креирање јединствених, стандардизованих и разумљивих софтверских решења који су у архивима неопходни за осавремењивање основног пословања. У бањалучкој централи Архива Републике Српске за рад се користи софтвер АtoМ, који је публикован у виду онлајн платформе назване *Архиведија*.

Натали Величковић, Историјски архив Ниш, у раду „Стандард у одређивању потфонда, серије, подсерије на примеру фонда Народни одбор општине Житковац (1944–1962), 1945–1962” приказала је пример сложеног сређивања фонда и примену стандарда у одређеним моментима које примењује сам архивист.

Душан Никодијевић, Народна библиотека Србије, у раду „Обрада архивске грађе у Народној библиотеци Србије изнео је како је текао процес решавања проблема електронске обраде архивске грађе и проналажења адекватног софтвера. Изнесе се основне карактеристике софтверске апликације АтоМ, која се после извесних модификација употребљава као Електронски каталог рукописа и архивалија АтоМ НБС (ЕКРААН) у складу са архивским стандардима.

Наташа Раденковић, ИА Ниш, у раду „Стандардизација у архивима на примеру фонда Алексиначка женска подружина 1877–1944” представила је сређивање поменутог фонда с применом прописа у оквиру стандарда и описом архивске грађе. Од информатичких средства урађен је аналитички инвентар и именски регистар, чиме су сврха и циљ да посредује између архивске грађе и корисника испуњени.

Др Јасмина Живковић, Историјски архив Пожаревац, ауторка је рада „Регистратура и формирање архивског фонда (изазови у контексту савременог)”, у коме даје одговоре на актуелна питања која се постављају пред савременог архивисту а односе се на застарелост и превазиђеност упутства у погледу периодизације архивске грађе и образовања архивског фонда. Тежиште истраживања је постављено на утицај кључних друштвенополитичких и економских промена на утврђену „социјалистичку” периодизацију архивске грађе.

Јасмина Латиновић, Историјски архив Београда, ауторка је рада „*Јединствен архивски информациони систем службе заштите архивске грађе и регистратурског материјала ван архива – као основна база АРХИС*”. У овом раду је изнета чињеница да је Међународна организација за стандардизацију (ISO) развила више од 16.500 стандарда, док архивска струка и даље трага за адекватним апликативним решењима за стандардизацију послова у вези са Службом заштите регистратурског материјала и архивске грађе ван архива. Јединствени информативни систем на подручју Војводине познат као ЈАИС, утемељен је пре двадесет година, отприлике у исто време у Историјском архиву Београда, као електронска база података развијен је сличан апликативно /информативни програм ЈАНУС. Радом је обухваћена и анкета спроведена у архивима Србије (Пожаревац, Краљево, Ниш...) а односила се на електронску базу коју користе спољне службе.

Станислава Блажевић, Архив Војводине, у раду „Сређивање архивске грађе и регистратурског материјала у архивском депоу, Телеком Србије а. д. Београд у Новом Саду” приказала је процес сређивања 2757 метара архивске грађе и регистратурског материјала Телеком Србије а. д. Београд, који се налазио у централном архивском депоу у Новом саду и пословницама широм Војводине.

Друга тема: „Управљање подацима у архивском окружењу (установе културе, библиотеке, факултети)”

Драгана Митрашиновић, Историјски архив Београда, ауторка је рада „Информативна средства у електронском облику Историјског архива Београд 2005–2020 – досадашњи резултати и перспективе”. Овај рад анализира информативна средства настала обрадом у информационом систему Историјског архива Београда ЈАНУС по ISAD(G) стандарду у периоду од 2005. до 2020, затим нестандардне базе података у оквиру разних пројектних активности (тематски водич кроз Први светски рат – одабрана архивска грађа, База страдалих на Сајмишту, Дигитални репозиторијум Историјског архива Београда – претрага дела фонда Управе града Београда, картотека житеља Београда и Земуна 1928–1944, преглед Збирке црквених матичних књига), као и информативна средства скенирана архивска грађа која корисницима није доступна онлајн.

Срђан Сивчев, Историјски архив Кикинда, припремио је излагање „Аналитички инвентари Историјског архива Кикинда: научно-информативна средства од великог значаја за брзу ручну и електронску претрагу података”, којим је присутне упознао са три аналитичка инвентара које је објавио Историјски архив Кикинда у периоду 2019–2020. године: *Општина града Велика Кикинда 1919–1944; Градско поглаварство Велика Кикинда 1941–1944; Велика Кикинда – Град са уређеним сенатом 1778–1918, књ. 1 (1852–1881)*. Аутор истиче потребу да инвентари треба да буду електронски видљиви и постављени на сајт Архива.

Софија Чауш Миловановић и Ружица Мандић из Историјског архива Београда радом „Информативна средства службе за заштиту архивске грађе ван архива у информационом систему Историјског архива Београда” обухватиле су примену информационих технологија које су међу главним покретачима културних, социјалних, економских и других промена савременог окружења, и које глобално и локално обликују и утичу и на архивску делатност и архиве. Ауторке су образложиле постојеће евиденције Службе за заштиту архивске грађе ван архива ИА Београда у класичном и електронском облику кроз поља јединственог информационог система ЈАНУС.

Мр Тијана Станковић Пештерац и Наталија Вуликић из Музеја Војводине радом „Дигитализација покретног културног наслеђа” скренуле су пажњу на осавремењивање рада у музејској делатности имплементацијом ЈИС-а, програма намењеном каталогизирању, односно трезорирању података о покретним културним добрима који се налазе у фондовима музеја и галерија у Србији и Републици Српској, као документовању њихове делатности као установа културе (стручни архив).

Др Јелена Андоновски, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, и др Љубинка Шкодрић, Институт за савремену историју, Београд,

свој рад „Библиотечке и архивске збирке Института за савремену историју – сређивање и дигитализација” посветиле су библиотечком и архивском материјалу који се налази у поседу Института за савремену историју, а који је био недовољно коришћен од стране истраживача јер нису били довољно упознати са овим фондовима. По оснивању Дигиталног центра Института за савремену историју 2019. године, покренуто је питање пописа, стручне обраде и дигитализовања библиотечких и архивских збирки. Пошто су размотрене могућности евидентирања библиотечког фонда Института за савремену историју, приступљено је систему Cobiss. Од почетка рада у систему се врши обрада књижног фонда, којег има највише, и досада је унето 3000 књига. Обраду књига прати и његова дигитализација и дигитално представљање оних материјала за које није потребна сагласност аутора и издавача. Уз то, евидентирани су и архивске збирке Института и извршен је њихов преглед, затим се приступило сређивању и обради. Збирка плаката је у потпуности дигитализована.

Зоран Стевановић из Архива Војводине у раду „Српске привилегије – пројекат Архива Војводине. Услови скенирања и дигитализације архивске грађе” изложио је преглед досадашњих истраживања које је Архив Војводине обавио у установама и архивима, у оквиру пројекта „Српске привилегије”. Истраживања се односе на привилегијална документа која су владари Краљевине Угарске и Хабзбуршке монархије од средњег века до 1848. године издавали српском народу. Основни циљ овог пројекта је објављивање публикације са свеобухватним прегледом српских привилегија.

Др Иво Орешковић из Државног архива у Дубровнику у раду „Може ли се замислити архивисту који игнорира повијест?” покушао је да одговори на питање које стоји у наслову рада и изнео своје мишљење да из рада и историчара и архивисте настају дела или радови који јавности не дају голу информацију о „ономе што чувамо” већ „тумаче и његову бит”. На крају одговор аутора на постављено питање је „Не!” Но упитамо ли се има ли архивиста „који игнорирају повијест, онда јест: Да! То нам намеће друго питање: Јесу ли они архивисти?”

Арпад Ковач Биркаш из Архива Војводине припремио је рад „Портал мађарских архива”. За кориснике мађарске архивске грађе из наше земље веома је битно што до жељених информација могу доћи брзо и једноставно преко интернет портала. Наиме, на порталу мађарских архива (Magyar Levéltári Portál) омогућен је „отворени” приступ архивској грађи многих архива у Мађарској, као и онлајн претраживања целокупног дигиталног садржаја.

Тајјана Сегединчев из Историјског архива Суботица на основу свог искуства у раду припремила је излагање под насловом „Интеракција корисника читаонице приликом истраживања прошлости Јевреја у Суботици (промоци-

ја културног наслеђа кроз истраживање архивских фондова)”. Ауторка доноси закључак да је један од показатеља вредности докумената њихово коришћење код истраживања. Пример представљају архивски фондови у којима се налазе документи који су коришћени при истраживању историје Јевреја у Суботици, који су више векова живели и дали значајан допринос привредном и културном развоју овог краја.

Др Филип Крчмар из Историјског архива Зрењанин у раду „Беч(керек)ка архивска грађа: пример добре праксе у изради онлајн информативних средстава” представио је организациону структуру Аустријског државног архива у Бечу, као и грађу његових фондова која се односи на Велики Бечкерек (данашњи Зрењанин). Реч је о мало познатој, значајној грађи која је недоступна домаћим архивима. Крајње је једноставна употреба онлајн претраживача доступног на веб-сајту аустријске централне архивске установе омогућује брзо и ефикасно проналажење грађе не само о Бечкереку већ и о другим срединама у Србији.

Бобан Јанковић, Историјски архив Ниш, припремио је рад „Систем организовања органа власти кроз архивску грађу фонда Народни одбор области нишке”. У њему је реч о Фонду Народног одбора нишке области у периоду 1949–1951. године, који представља један од већих фондова у Историјском архиву који се односи на организацију власти на југу Србије.

Током овог саветовања присутнима је представљена књига др Љубинке Шкодрић *Жена у окупираној Србији 1941–1944*. О књизи су говорили : проф. др Биљана Шимуновић Бешлин, Филозофски факултет, Нови Сад, др Драгомир Бонцић, научни саветник Института за савремену историју, Београд, и, на крају, ауторка др Љубинка Шкодрић, научна сарадница Института за савремену историју. Књига је настала као резултат дугогодишњих истраживања једне у великој мери запостављене историографске теме – о положају жене у драматичним догађајима Другог светског рата. Обимна изворна грађа и литература послужили су као основ покушају да се пружи што комплекснија и детаљнија слика положаја жене у окупираној Србији 1941–1944. године. Описујући судбину и позицију жене у окупираној Србији, ауторка говори о темама у распону од положаја жене у Трећем рајху до друштвеног положаја жене у Србији под окупацијом, од сарадње са окупатором до репресије над женама, од интимних веза са окупатором до свакодневног живота у селу и граду под окупацијом, од женских удружења под окупацијом до учешћа жена у рату и борбама.

Светлана Перовић Ивовић, конзерватор саветник